

ΕΞΠΡΕΣΙΟΝΙΣΜΟΣ

Ο Εξπρεσιονισμός κατάγεται από την Βόρεια Ευρώπη και κυρίως την Γερμανία. Εμφανίστηκε για πρώτη φορά σαν οργανωμένο κίνημα γύρω στο 1905 αλλά άνησε λίγο πριν και κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, για να ατονήσει σιγά σιγά στα δύσκολα χρόνια του μεσοπολέμου και την άνοδο των Ναζί. Η απαισιόδοξη αλλά ασυμβίβαστη φιλοσοφία του Φρίντριχ Νίτσε αλλά και οι δύσκολες και καταπιεστικές κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της τότε Γερμανίας αποτελούν τις ιδεολογικές πηγές του κινήματος.

Εικαστικά οι πρώτες τους επιρροές προέρχονταν από τους μετα-ιμπρεσιονιστές και ειδικά τον Βαν Γκοκ, που για αυτό ίσως θεωρείται κάποτε και σαν πρωτο-εξπρεσιονιστής, όπως επίσης και από τον Νορβηγός Εντβαρντ Μουνκ και τον Τζέιμς Ένσορ. Έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για τους πρώιμους Βόρειους Αναγεννησιακούς ζωγράφους όπως τον Albert Durer και τον Mathis Grunewald, γιατί ήθελαν να δώσουν ένα πιο «εθνικό» χρώμα στη δουλειά τους και να διαχωριστούν από το Παρίσι που τότε κυριαρχούσε. Το γενικό ενδιαφέρον που εμφανίστηκε στην Ευρώπη την εποχή εκείνη για την πρωτόγονη τέχνη και την τέχνη από την Αφρική, την Ωκεανία, την προ-Κολομβιανή Αμερική και αλλού θα τους επηρεάσει, όπως και πολλούς άλλους καλλιτέχνες και κινήματα στον 20^ο αιώνα.

Γύρω στο 1900 τρεις καλλιτέχνες, σε αναζήτηση μιας νέας εικαστικής έκφρασης έδειξαν τα πρώτα σημάδια του εξπρεσιονισμού: Ο Εμίλ Νόντε, ο Κρίστιαν Ρολφ και η Πάολα Μόντερσον-Μπέκερ. Όπως και στο Παρίσι, έτσι και στη Γερμανία κυριαρχούσε μια έντονη δυσφορία με την καθιερωμένη ακαδημαϊκή τέχνη και η ανάγκη για μια απελευθερωτική αντικαταπιεστική προσέγγιση. Η πρώτη οργανωμένη κίνηση έγινε από τον Ερνστ Κίρχνερ ο οποίος οργάνωσε μια μικρή ομάδα νέων ζωγράφων με το όνομα “Die Brucke” (Η Γέφυρα), με στούντιο σε μια παλιά φάμπρικα στη Δρέσδη. Στο μικρό τους μανιφέστο μιλούν για αυθεντικότητα, αυθορμητισμό και ειλικρίνεια που πρέπει να χαρακτηρίζει τους ζωγράφους. Η έννοια της «έκφρασης» σαν αντανάκλαση του εσωτερικού κόσμου του καλλιτέχνη παρά η πιστότητα στην εξωτερική πραγματικότητα παραπέμπει στην ιδέα της ρομαντικής ενόρασης του 19^{ου} αιώνα.

Στη ζωγραφική αυτή βλέπουμε συχνά:

- Αφιλτράριστο συναισθηματισμό
- Βίαιες, γεμάτες ενέργεια απεικονίσεις
- γκροτέσκες παραμορφώσεις,
- έντονες πινελιές,
- δυνατά, αδιαφανή και βίαια χρώματα και αντιθέσεις,
- διαγώνιες γραμμές και παραμορφωμένο προοπτικό

σε μια προσπάθεια να αποδοθεί το άγχος, η οργή και η καταπίεση της κοινωνικής πραγματικότητας. Εξίσου ενδιαφέρουσα είναι η χρήση των γραφικών καλών τεχνών από την ομάδα, κυρίως της ξυλογραφίας και της λινοτυπίας, όπου ακατέργαστες και χοντροκομμένες γραμμές αναδίνουν μια πρωτόγονη και απειθάρχητη ζωτικότητα. Επίσης σημαντικό είναι το ότι μόνο ο Κίρχνερ ήταν σπουδασμένος, οι υπόλοιποι, Έριχ Χέκελ, Καρλ Σμιτ-Ροτλουφ και Φριτς Μπλέϊλ ήταν αυτοδίδακτοι.

Η *Γέφυρα* διαλύθηκε γύρω στο 1913, αφού πρώτα είχε μετακινηθεί στο Βερολίνο. Παράλληλα όμως στο Μόναχο μια άλλη ομάδα, με την ονομασία “Blau Reiter” (Γαλάζιος Καβαλάρης), δρούσε κάτω από την καθοδήγηση του Ρώσου Βασίλι Καντίνσκι. Αν και εικαστικά αυτή η ομάδα ήταν πιο ήπια και αρμονική, εν τούτοις είχαν σαν κοινή αφετηρία την αναζήτηση ενός τρόπου έκφρασης που να αποδίδει την εσωτερικότητα του καλλιτέχνη. Ο Καντίνσκι σαν ζωγράφος και σαν θεωρητικός, και

πιθανότατα ο πρώτος που δημιούργησε αφηρημένους πίνακες, σύγκρινε στα κείμενα του την μουσική με την ζωγραφική, προβάλλοντας την άποψη πως οι δύο τέχνες λειτουργούσαν και εκφράζονταν με τον ίδιο τρόπο. Απέδιδε μάλιστα σε χρώματα και σχήματα συγκεκριμένους ήχους και όργανα, για παράδειγμα θεωρούσε πως το μπλε είχε τον ήχο του βιολοντσέλου. Πιο ανοικτή στα ρεύματα από την υπόλοιπη Ευρώπη, και ιδιαίτερα το Παρίσι, γρήγορα επηρεάστηκαν από τον Ορφισμό και τον Κυβισμό, θεωρούνται όμως, τουλάχιστον στην αρχική τους φάση σαν εξπρεσιονιστικό κίνημα.

Όπως και πολλά άλλα κινήματα ο Εξπρεσιονισμός διαχέεται σε άλλες μορφές τέχνης όπως την μουσική (Αρνολντ Σονμπεργκ, Άλαν Μπεργκ και Άντον Βέμπερ) την λογοτεχνία και το θέατρο (Φραντς Κάφκα, Γκέοργκ Κάϊζερ, πρῶιμος Μπέρτολτ Μπρεχτ) και τον κινηματογράφο (Φριτς Λανγκ, Μουρνάου, Ρόμπερτ Βιέν) και την αρχιτεκτονική.